

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Vlastou Rypáčkovou

RG-50.675.0015

Dobry den.

Dobry den.

Děkujeme mnohokrát za to, že jste byla ochotná se ještě jednou s námi setkat. Můžete mi říci vaše celé jméno?

Stanislava Šprincová – měkké i – rozená Kavanová.

Kdy jste se narodila?

Kdy? Dvacátého čtvrtého srpna devatenáct set dvacet čtyři.

A kde to bylo?

V Olomouci, já jsem Olomoučák, pamětník.

Kam jste chodila do školy?

Tady jsem chodila nejprve do obecné školy Macharovy, pětileté, a potom po zkoušce na Slovanské gymnázium osm let. Zde v Olomouci.

A kde vaše rodina žila v období druhé světové války?

Druhé světové války? Zde v Olomouci, ovšem otec ne po celou dobu, protože byl zatčen od gestapa jako člen městského zastupitelstva, ruský legionář, tak v...

K tomu se dostaneme později, ještě až se budeme bavit o tom průběhu druhé světové války...

Ano, prosím.

Chtěl jsem se zeptat, bydleli zde v Olomouci nějací židé, před válkou?

No jistě, hodně, ano.

Znala jste některé z nich?

No jistě, že znala.

Můžete vzpomenout na ty, kteří byli nejbližší k vám?

Jistě, nejbližší mi byla spolužačka od první obecné Edita Munková, to byla vnučka toho z židovského templu, říká se tomu šames nebo kostelník, bydleli v rabínském domě u synagogy, tady víte kde je Terezká brána? Tak tam byla monumentální synagoga a v tom areálu byl rabínský dům, v prvním

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

poschodí bydlel rabín a v přízemí bydlela právě ta rodina toho pana Kohna, to byl dědeček od Edity, a ten spravoval ten templ.

Odkud jste znala tu Editu?

To byla spolužačka z první obecné, takže jsme se stýkaly denně, já jsem bydlela u tržnice a když jsem šla do Macharovy školy, tak jsem šla prakticky kolem synagogy, tak jsem na Editku zazvonila, ona vyšla a šly jsme spolu. Dvě malý holky s kabelama na zádech.

Byla jste někdy u nich doma na návštěvě?

No jistě, mnohokrát, ale tam se mluvilo německy u nich, takže když Editka přišla, vzala za kliku, tak pozdravila, „Kuss der Hand,“ protože dědeček a babička odpovídali německy, ale přesto jí posílali do české školy. Možná to bylo tím, že její otec měl tady takovou malou firmu, byl vlastně řemeslník, vyráběl svršky k botům, Munk. Bylo to na náměstí republiky, tak možná stál o českou klientelu, anebo prostě to byla úlitba českým židům, prostě Editka chodila do české školy, zatímco většina českých židů chodila do německé školy a taky se německy dorozumívali.

Měla jste ještě nějaké další židovské spolužáky?

No jejej, to já jsem se od Editky seznámila s dalšími jejími kamarády, kteří chodili stejnou trasu, byla to například Eva Donátová, ale směšuje se to s Evou Donátovou, ta Eva byla rozená Eva Donátová, myslím, že otec byl advokát nebo nějaké volné povolání. Pak další, Truda Kohnová, nebo Zuzka Beckmanová, no řada zdejších židovek, a právě i ty, co chodili i do jiných škol, tak právě přes Editku jsem se seznámila s nimi.

Říkala jste, že většina židovských dětí chodila do německých škol a vlastně menší počet do českých, vzpomenete si, jaké byly vztahy mezi českými a židovskými žáky u vás ve škole?

No tak pokud šlo o českou školu, tak byly vztahy dobré, tak jsme kamarádili, ale jinak ti, kteří chodili do německých škol, tak ty vztahy byly dosti vlažné, oni například ta sportovní organizace Makabi, která působila na koupališti sokolském, tak ti se dorozumívali německy. Tam chodilo hodně židů, to byl krásný bazén, stometrový, a židi bývali sportovci, tak pro mě jako děcko, ze začátku jsem smyšovala židy a Němce, židi mluvili německy, tak jsem je brala za Němce.

A jak ostatní lidé se koukali na to, že židé mluví německy?

Tak to víte, že Češi... To tak odcizovalo Čechy od židů, a tam taky u těch Kohnů v tom rabínském domě, že Editka když přišla domů, tak pozdravila německy, dědeček s babičkou jí německy odpovídali, a rodiče, takže já jsem to brala, nevím, nepřemýšlela jsem nad tím. Ale špíš to bylo zajímavé, že oni byli taková základna židovská, ti Kohnovi, oni například před velikonoce vyklidili ložnici, naskládali tam balíky macesů, a pak to tam odtud distribuovali. Takže jsem tam taky s Editou ochutnávala.

Jak se koukali jiní vaši přátelé na to, že se kamarádíte s židovskou dívkou?

Ne, no tak, když tak s ní kamarádili třeba taky, nepamatuji se, že by byla nějaká averze, já bych vůbec ani to nebrala na vědomí, ale když třeba přišla k nám a byl u nás někdo příbuzný nebo tak, tak říkali,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

„Židověnka je to,“ to poznali, ale mě to ani nepřipadlo. Ale tak jako vlídně, ne nepřátelsky, ale že to prostě odlišili, kdežto já jsem to neodlišovala.

Vzpomenete si ještě na nějaké spolužáky nebo kamarády, vy jste jich zmínila celou řadu, ale vzpomenete si ještě na nějaká další jména vašich spolužáků židovských?

No jistě, ale z těch nemladších let že to byla ta Edita Munková, a v domě Německých rytířů bydleli ti Donátovi, tak Eva Donátová, o rok před námi, žejo, tak to byla zámožná rodina, to byl advokát olomoucký, a ta s námi taky chodila do školy. A pak ještě, to už... Truda, ale nevzpomenu si už, jaký jméno ona měla, ty byly o rok nad námi, tak tam bylo víc těch židovských kamarádek, tak já jsem tam zapadla celkem, že nás to netrápilo, že je tam ten rozdíl. A co jsem si považovala, že ta Editka mě vzala s sebou, respektive ten její dědeček, do synagogy, templ říkali. Náš templ, říkali, tak to jsem koukala, že jsem se dostala do templu, no.

Co na to říkali vaši rodiče, že jste byla v synagoze?

Neměli námítky, nic, poslouchali se zájmem, jak jsem jim to všechno líčila, jaký to tam bylo. Ale co mě trochu mrzelo, bylo, že tam byly ženy oddělený od mužů.

Vzpomenete si, jestli tu třeba židé vlastnili ve městě nějaké obchody, kam jste třeba chodili s rodinou?

No jejej, no určitě, vlastnili obchody, ano

Vzpomenete si jaké? Kdo vlastnil jaký obchod, jakou živnost měl?

No tak třeba ten tatínek od Editky, ten měl svrškařství, takzvané, no to byl malý obchůdek, ale byly tady obchody s látkama, Engelmann, pak další obchod s látkama, Krejčíř – Bohr, řada obchodů byla... Taky jsme chodili, maminka s námi chodila nakupovat prádlo, velice kvalitní, Krausovi, to byli tři bratři Krausovi, taky tady na židovském hřbitově je obrovský pomník při vstupu, všichni tři zahynuli v koncentracích, no tak to bylo jak je dnes ta pasáž s tím dvojitým schodištěm.

Byly jste před válkou svědkem nějakých protizidovských nálad nebo poznámek? Vzpomenete si na nějaké protizidovské výroky ve škole nebo na veřejnosti?

Ne, ne... No tak protizidovské, první byla taková, co jsem žasla, ale pamatuji si to, na sokolském koupališti, to hodně židé navštěvovali, oni byli výborní sportovci, a tam byl závod ve vodním póle, přerovský manšaft, tedy mužstvo, a Olomouc, tedy my jsme fandili Olomouci, až pak jsem byla upozorněna, „Pozor, to není Olomouc, to je Makabi, židovský, ti mluví spolu německy. My fandíme Přerovu.“ Tak já jsem nevěděla, komu fandit, žejo, tak fakt je, že to byl tady nejvíc takový aspekt, který odcizoval židy a české obyvatelstvo. No, že oni mluvili německy, že vystupovali prostě v německém duchu.

Mluvili jsme s různými pamětníky, kteří například vzpomínali na různé antisemitské písničky, je to něco, co byste někdy slyšela?

ne, vůbec ne, za první republiky jsem se s antisemitismem nesetkala, první takový projev antisemitismu vlastně neoficiální byl tehdy po Mnichovu, víte, v obchodě, v koloniále, a to zažila moje matka, přišla odtamtud, chodila tam nakupovat, byl to obchůdek v kateřinské ulici, a matka tam

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

přišla a teď tam řečnil nějaký starší muž, „Hitler tady udělá pořádek!“ a maminka mu řekla, „První co udělá, že bude perzekuovat židy,“ a on ztichl a vypadl. A plný obchůdek byl a říkali, „To jste mu dobře řekla, vždyť on je žid,“ jmenoval se Diamant a měl tady takový malý obchůdek s prýmkama, knoflíky, tady jak je ta Césarova kašna a ten dům u Černého psa. Ano, takže to bylo takový neuvěřitelný, ano, že žid se takhle projevoval.

Když jsme tu byli naposledy před několika měsíci, tak jsme se bavili o vašich vzpomínkách na druhou světovou válku a dělal jsem si nějaké poznámky. Vy jste zmínila rovněž také rodinu Karpfenových...

Ano.

Kdo byli Karpfenovi?

To byli spolumajitelé velké firmy, Buchbinder, a ten Karpfen byl tichý společník, a bylo to velký, to čemu se později říkalo hadry, kosti, starý železo. Ale to byla veliká firma, víte, to bylo na Nových Hodolanech, ano, veliká ohrada...

Vy jste se nějak znala s tou jejich rodinou, nebo znali jste Karpfena?

No to byl pak můj spolužák už na gymnáziu, Otmar Karpfen, a on byl poloviční žid, protože maminka nebyla židovka, ano, ale vzpomínám si, že po Mnichovu, nebo po okupaci dokonce, že když po nějaké té strašné události on přišel do školy, a teď byl bledý a úplně se třepal, zřejmě u nich v rodině to prožívali v hrůze, taky koncentráku neuniknul, i když byl poloviční žid, a jeho sestra Herta taky ne, ale vrátili se, ovšem brzo zemřeli, ta Herta vydržela déle, ale Otmar, ten brzy zemřel, po návratu.

Říkala jste, že ta Edita byla vaše velice blízká kamarádka, pamatujete se, že by někdy projevila nějaké obavy před Němci, ještě před tou okupací, kdy ta atmosféra nějakým způsobem houstla...

Na to ona byla tehdy moc malá, ano, tak to vůbec ne, ale jednou mi vesele hlásila, že vstoupila do organizace židovské mládeže, „A zdravíme se tam ‘šalom’...“ a tak jako že se zabývají tou židovskou problematikou, ale to nás nijak nerozdělovalo, prostě jsem to se zájmem vyslechla...

Kdy vy jste vlastně šla na gymnázium? V kterém roce?

V roce třicet pět, když mi bylo jedenáct let, jsem udělala zkoušku tady na staroslavné Slovanské gymnázium v Olomouci, to byl pojem. První české gymnázium na Moravě.

Vzpomenete si, jakým způsobem se proměnil život v Olomouci, poté co nastala okupace? Nebo vzpomenete si na nějaký první den okupace, jak jste to prožívala?

No tím, že hořela synagoga, to bylo hrozné... No jako nacistické německé okupace? No tak napřed byl Mnichov, potom tedy Hitler nedodržel slovo a okupoval Československo... No tragicky.

Říkáte, že hořela synagoga, vy jste viděla, jak hoří místní synagoga?

No jistě, jsem se tam šla podívat, byl zákaz hasit.

Můžete nám popsat ten den, jak jste se dozvěděla, že synagoga hoří?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

No to se tady rozlítlo, to víte, „Hoří synagoga!“ To prostě tamtamy olomoucké roznesly, že synagoga hoří, a taky že je zákaz hasit, hasiči se nesměli přiblížit.

A vy jste se tam tedy šla podívat?

No tak z dálky, že, já jsem kolem chodila do školy, tak jsem to z dálky viděla, jak dýmá, dýmá... A byly tam nějaké pořádkové služby, které měly zajišťovat klid.

Kdo to byl, ty pořádkové služby, myslíte policii nebo...?

Ne, já mám dojem, že to byly nějaké mládežnické organizace, protože jsem tam viděla známé kluky, jak to tam hlídají, tak jsem si říkala, to asi jsou z nějakého spolku a byli tam vysláni, aby dohlíželi.

A na co dohlíželi?

No aby nevznikly nějaké nepokoje, nějaké šarvátky, to už Němci hlídali.

Takže to byli Němci v nějakých těch pořádkových jednotkách?

Já nevím, možná že to bylo smíšené, tam Němci, tam Češi nebo tak, ale fakt, že jsem tam zahlídla jednoho kluka, který chodil do Slovanského gymnázia. Tak nevím. To už jsou – víte – takové detaily, které mi unikaly.

Viděla jste třeba někoho, kdo by třeba se snažil zachránit nějaký majetek a vynášel ho ven?

To nesměl, to se nesmělo. Nakonec zachránili nějaké lavice nebo něco, je to v Lošticích v synagoze, lavice z olomoucké synagogy, ale ta byla monumentální, bohatá, ta olomoucká synagoga, ano, to byl hrad, opravdu krásný.

Byli tam hasiči u toho?

Právě že nesměli hasit, a tam to dýmalo a dýmalo, a ta pořádková služba zaháněla kohokoliv, aby se přiblížil.

Byly tam třeba nějaké nápisy u té synagogy, nebo tam někdo třeba něco pokřikoval?

Nevzpomenete si?

Ne, to už by byly detaily, ale když to hořelo, tak to já jsem tak blízko nesměla, to vás tam nepustili, právě ta pořádková služba zaháněla civilisty a kohokoliv.

Říkala jste, že jste tam viděla nějakého spolužáka...

Ne, ten byl myslím o dva roky starší, to byl dokonce Skaut, Kobelák, no z pólů, ale možná, že vyzvali Skauty, aby tam dohlíželi na pořádek, víte, to já nemůžu tvrdit, co to bylo ideologicky, možná že nabídli, že budou hlídat, aby nedošlo k nějakým provokacím, to byla hrozně napjatá doba.

Víte, jak se jmenoval ten...?

Podivínský, byli dva bratři, jeho mladší bratr tady studoval medicínu a delší dobu tady ordinoval, ale oba zemřeli už.

Bavila jste se o té synagoze s tou Editou nebo s nějakými vašimi kamarády židovskými?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

No tak potom víte už jsem s Editkou ztrácela kontakt, protože jsme spolu chodili pět let do obecné školy, a pak ona šla myslím na měšťanku a ona šla do gymnázia, tak už jsme se rozešly. Jistě, když jsme se někde potkaly, tak velice přátelsky, ale už jsme si spolu netvořily program. Ona už měla svůj a já taky svůj.

A na tom gymnáziu, kromě toho Otmara, kterého jste zmínila, chodily tam ještě nějaké další židovské děti?

No jistě, ano, tak nejprve jsem byla ve třídě, kde byli dva židé, jeden se jmenoval Tiras, ta jeho rodina měla nějaký obchod nebo restauraci v Hodolanech, a byl to známej, protože do dneška ti starousedlíci říkaj, „Tam, kde je u Tirasů“ a je to vedle sboru, Československého, ten sbor v Hodolanech je známý, tak vedle byl ten podnik Tiras. A ten kluk byl takový velice příjemný, veselý, no, a když byla ta... Počkejte, jak bych to vyjádřila, když potom byla ta segregace a nesměli studovat, tak ten Tiras zmizel ze třídy, a já jsem ho jednou potkala, že na mě zavolal z protějšího chodníku, koukám – Tiras. Ano, a měl na sobě montérky a takovou hvězdu, rudou, tak jsem s ním strávila v přátelském pohovoru, jako „Co tady děláš s ostatními,“ – „My tady čekáme na materiál.“ No prostě na nějaké stavbě byli, no tak mě to bylo líto, teda že musel opustit třídu a nemohl studovat, protože byl chytrý, židi většinou dobře studovali, byli chytří... A pak ještě byl druhý spolužák, jmenoval se Zimmer, psáno německy, a to nevím, jestli byl syn advokáta nebo nějakého svobodného povolání, tak ti dva, to byli moji spolužáci. No to už bych zabíhala do podrobností, prostě když bylo náboženství, tak my jsme, ti dva židi a já, já jsem byla bez vyznání, tak jsme měli volno, tak jsme hrávali ping pong ve studentském domově. No tak jsem s nima byla zadobře.

Vzpomenete si, kdy jim bylo zakázáno chodit do školy?

Židům, ano? No tak já ještě se pamatuju, víte, když ti moji známí, ty děvčata, tak ty když se skončila obecná škola, tak nastoupily do německého gymnázia, do německých škol, ano. A potom, když bylo zle, já to tak nějak časově, myslím po Mnichovu, se najednou objevily v české škole. Takže jsme v tom gymnáziu, jestli to bylo v tercii nebo v kvartě, tak jsem chodila s několika... Jako nejvíc jsem se kontaktovala, protože za mnou seděla Ruth Zajíčková, ale psáno „Zaitschek“ a ti měli velikou firmu se dřevem, no dřevěné jako latě z pily, s tím obchodovali na Krapkově ulici, Max Zaitschek, a tak tahle Ruth Zaitschová, tu jsem nejvíc, s tou jsem si nejvíc povykládala, ta byla velmi elegantní a vykládala mi, jak chodí na linku a koketuje s klukama a tak podobně, taková byla společenská ta Ruth. A pak tam chodila ještě Bohrmannová, a potom... Teď si nepamenu na to třetí jméno, nepamenu...

Minule když jste zde u vás byli, tak jste zmínila ještě jméno Šrotová.

To byla Srótrová, ano, Srótr byl advokát, ta chodila asi o tři třídy níž, tak to byla Hana Srótrová. No, tak si to tam opravte.

No a vzpomenete si, vy jste říkala, že ten váš spolužák Tiras nosil žlutou hvězdu...

No ano, měl montérky a na tom měl tu hvězdu, to se mnou tak jako dost zatřepalo, víte, to mi přišlo strašně líto.

Říkala jste, že byl ve skupině nějakých dalších lidí, kteří tam někde pracovali, to byli rovněž židé?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

On tam stál ještě s jedním a já si nevzpomenu, jestli ten hvězdu měl nebo neměl, já jsem se bavila hlavně s tím Tirasem.

A vaše spolužačky, které jste zmínila, musely nosit rovněž tu žlutou hvězdu?

Já si na to nevzpomenu, já jsem s nimi ven nechodila, víte, ale fakt je, že potom zmizely, asi už nesměly... Já jsem je podezírala, že přešli do německých škol, ale ony asi vůbec byly vyloučeny ze studia, to už si nepamatuju. No asi musely nosit hvězdu, protože to byly židovky. Ale hlavně s tou Ruth Zaitschovou jsem byla zadobře. S tou jsme si dobře rozuměly, ta potom moc špatně dopadala, já nevím, jestli vám to mám teď říct, nebo později.

Co se s ní stalo?

No tak jak byla v koncentráku, víte to už je takovej další blok vzpomínek, jsem si všimla, že se vrátily z koncentráku děvčata. Víte třeba z celé té rodiny v tom rabínském domě se vrátila Editka, a jinak rodiče, prarodiče, bratr, všechno v plynu, a ta se vrátila taky, ta – teď jsem o ní taky mluvila, o té Evě, advokátově dceři – a řada prostě těch děvčat, z celých rodin se vrátily jen děvčata. Tak mi to vrtalo v hlavě, a informovala mě potom, dodatečně jsem na to přišla, informovala mě sekretářka, to už jsem byla na fakultě, na katedře židovka, jak unikla plynu. Říkala, že s rodičema, se sourozencema šla ten hrozný průvod do plynu, a že tam dělali, počkejte, jak se tomu říká, prostě cestu jim ohraničovali jiní vězni v pruhovaných hadrech, a jak šli tak ten jeden jí chytil za límec, vytáhl jí z toho průvodu a za sebe postavil. Tu sekretářku naší, tu Růženku Přikrylovou, ta se jmenovala Strelingerová, ze Slovenska, rozená, a tak jsem si to spojila, že je to záhada, že se vrátily z těch rodin děvčata, a jinak celý rodiny zahynuly. A pak jsem se dověděla dodatečně, že ta Ruth Zaitschová že spáchala sebevraždu, protože byla znásilněna a nepřežila to. Tak jsem si z toho usoudila, víte, jak je to možný, že ti, co tvořili kordon, ti vězni, že mohli někoho vytáhnout, že to bylo asi domluveno a nařízeno, že těm esesákům vytáhnou hezký holky z toho smutného průvodu, a ti je pak zneužívají. A ta Ruth to nepřežila.

Zůstaňme u toho, čeho jste byla svědkem vy sama, zmínila jste, že ten váš spolužák musel nosit hvězdu, viděla jste za války, jak další židé nosí hvězdy po městě?

No viděla, jistě, a tak oni moc nechodili, zřejmě nemohli, no ale viděla jsem je.

Jaká další nařízení se týkala židů po okupaci?

To já jsem nebyla moc informována, víte, oni nesměli nic, žádný divadlo, žádný restaurace a školy, kde co měli zakázáno, ale to už tak jako z ústního podání.

Co se stalo s tím bazénem, co měli...?

Myslíte tady to sokolské koupaliště? Nebo to...?

No vy jste říkala, že snad Makabi měli svoje vlastní.

Ne, ne, ti Makabi využívali toho sokolského bazénu, to bylo skutečně velkorysé, to byl stometrový bazén a to jsme ohromně využívali, víte, třeba celý prázdniny. Zejména za Protektorátu, když se nedalo jezdit moc do hor, a tak podobně, tak jsme trávili na tom koupališti, a tak předtím, ještě předtím, to koupaliště, tam zvučela němčina, víte, protože tam bylo více židů než Čechů.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A chodila jste se koupat potom v průběhu druhé světové války?

No jejej, pokud jsem byla v Olomouci, já jsem závodně plavala, víte – stometrový bazén, otočka, sto, otočka... Tisíc metrů, dalších tisíc metrů, prostě... Jsem plavala prsa. Velice jsme užívali to koupaliště. No pak bohužel po válce to potřebovalo velké investice, začala tam prosakovat voda z ramene Moravy...

Dobře, vzpomenete si, říkala jste, že jste chodila s maminkou nakupovat do některých židovských obchodů, vzpomenete si, jestli ze zde po okupaci objevily nějaké protizidovské nápisy na židovských obchodech? Nebo hvězdy nebo nějaká znamení?

Ale moc si to nepamatuju, no určitě se objevily, ale mně to tak nějak neutkvělo v myšlenkách.

Kromě toho vašeho spolužáka Tirase, viděla jste někdy, že by byli židé využíváni ve městě k nějakým veřejně prospěšným pracím například?

Nepamatuju se, já si myslím, že oni byli hned soustředováni... Tady byl velký koncentrák v Nových Hodolanech, škola, tak tam byli židé internováni.

A to je kde, Nové Hodolany? To je ve městě?

Ano, Hodolany jsou za nádražím a Nové Hodolany jsou před nádražím.

Vy jste tenkrát věděla, že jsou tam židé koncentrováni?

No tak jenom z doslechu, víte, to jak jenom z doslechu, to už pro nás bylo dost daleko, a tam tramvaj nejezdila tehdy, takže jsme se málo dostali do Nových Hodolan. Tam se muselo pěšky.

Přišla se někdy rozloučit nějaká vaše židovská kamarádka s vámi, s tím, že se dozvěděla, že třeba bude muset někam odejít?

Ne, ne, ne, víte, tak jako zase úzce jsme spřátelený nebyly. Byly jsme v takových celkem přátelských vztazích, ale ne natolik, že by... Ne...

Všimla jste si vůbec toho, že židé z města zmizeli?

No tak všimla jsem si, že ze školy zmizeli.

A jak to bylo s těmi židovskými obchody?

Ty zřejmě byly arizovány, ale taky jsem to nebrala moc později na vědomí, jak jsem pak chodila do gymnázia, tak jsem pak už tolik do města nechodila.

Dokdy jste vlastně chodila na gymnázium, do kterého roku?

Do roku devatenáct set čtyřicet tři, a před maturitou těsně nás vytáhli a nesměli jsme maturovat, protože jsem byla ročník devatenáct set dvacet čtyři, a to byl ročník mladých lidí, které Moravec, to je ten plukovník, který kolaboroval s Němci, ho věnoval Hitlerovi. Pro práce... A tak nás čekalo to takzvaný totální nasazení, Totaleinsatz, a to jsme museli, před maturitou nás odvedli na pracák a ze začátku jsem se dostala na nádraží, ale pak jsem musela jako ročník dvacet čtyři jako do Reichu, do Říše, ale dostala jsem se do Sudet, ale to právě jsem měla na tom nádraží ten otřesný zážitek, to bylo

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

v roce devatenáct set čtyřicet tři, kdy jsem byla svědkem toho transportu židů z... Asi je vezli z Terezína do Osvětimi nebo nevím kam.

Na kterém nádraží to bylo?

Na Hlavním, já jsem byla totiž přidělena na rychlozboží, abych tam s rudlem vozila zboží, víte, a i živý zvířata nebo rakve, prostě všechno, co se mohlo zkazit po cestě, ale naštěstí ten vedoucí si dodělal měšťanku a říkal, „Du, kennst du Algebra?“ , tak jsem seděla v kanceláři a učila ho ke zkoušce algebru, a plus b na druhou, a pak přišla žádost z nově zakládané, to byla tehdy novinka – závodní jídelna. To tehdy do té doby nebylo, to zavedli Němci tady, ano. A hledali tam do poklady nějakýho kádra, který umí počítat, a tak mě vyreklamovali z toho rychlozboží a byla jsem v té pokladně, a to bylo vedle hlavního nástupiště. A proto jsem viděla ten židovský transport.

Můžete nám popsat, v kterou chvíli jste si uvědomila nebo jak jste se dozvěděla, že přijel nějaký transport?

No jasně, my jsme tam měli, to víte špička byla ráno, v poledne, večer, žejo, to se nahrnulo, a mezitím už jenom tak na pivo přicházeli ti strážníci, železničáři, to byla jejich závodní jídelna, a tak jsme tam jako obvykle si v jídelně vykládali s těma kuchačkama, a přiběhl tam železniční policie, říkali jim OSŽ, ozbrojená stráž železniční, a řekl, „Zavřít okna, nechodit na koleje, běda!“ A tak jako utrousil, když se vracel k těm známým kuchačkám, „Bude tady projíždět židovský transport.“ Ano, přísný zákaz vstupovat na koleje, a tak oni na nádraží vyklidili nástupiště, ale ta naše závodní kuchyně, ten dřevěný barák, nový, ten byl vedle, víte, tam jak je pošta nádražní. A tak my jsme se dívali z okna, co bude, a teď přisunuli několik vagonů, nákladních, u jednoho se otevřely dveře, a tak my jsme otevřeli okno, protože ti lidi, byli tam lidi a něco na nás volali. A volali, „Prosím vás, vodu!“ jenomže tam stál voják s flintou, a „Kde to jsme?“ tak jsme jim řekli, „Jste v Olomouci na hlavním nádraží.“ A jeden říkal, to byli většinou mladí lidé, říkal, „Tady mám známou, dobrou, můžete jí pozdravovat ode mne?“ tak jedna kuchačka si to zapsala. Jeho jméno a to, takže bohužel já to nevím, a koho má tady pozdravovat, říkala „Já to určitě vyřídím.“ No a tak jsme pár vět na sebe volali, no a říkali jsme, že jestli to ten s tou flintou dovolí, tak jim rádi tu vodu podáme, no ale bohužel, to bylo strašně přísně zakázaný. Víte a na hlavních nástupištích tam prý bylo vymeteno, to vyklidili, ale nepočítali s tou naší kuchyní, s tím pavilonem dřevěným, a tím pádem jsme s nimi mohli mluvit. A já říkala, „A kam vás vezou?“ – „No my nevíme, asi někam do koncentráku.“ Byl to otřesnej zážitek skutečně, když tam lidi volaj o vodu a člověk nesměl tam vkročit.

Kdo vám zabránil v tom přistoupit a dát vodu?

No tam byl voják, jednak přísný zákaz, ano, a jedna kuchačka říkala, „Já tam půjdu,“ a teď na ní volali pozor, budeš označena za židumila. To jsem poprvé slyšela ten výraz, židumil. Ano, jako hanlivý a trestný.

Jak jste s nimi hovořili, s těmi vězni?

No to mluvil za ně hlavně jeden mladý muž fešný, ten mluvil česky, žejo, ale ti ostatní nevím, jak dalece uměli česky.

Byli tam pouze muži nebo tam byly i ženy a děti?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

To už si nepamatuji, ono bylo šero, ale myslím, že tam ženy taky byly. Určitě, no.

Všimla jste si nějakého označení na oblečení těch lidí?

No oni měli ty věžeňský hadry a teď tam byli naskládání jak sardinky, takže to jsme nemohli nějak rozlišovat. Ale bylo to otrěsné, tady já říkám, že jsem se setkala s holocaustem v té takové jeho otrěsné syrové podobě.

Jak dlouho tam stál ten transport, ty vagony?

No chvilku. Pár minut a pak se to pohnulo a pomalu je sunuli pryč.

Byly tam nějaké stráže okolo?

No byl tam voják s puškou přes rameno, německý, s puškou přes rameno, no a teď byl přísný zákaz, že nesmíme vstoupit na koleje.

Kdo vám dal ten zákaz?

No tak přišla předtím ta stráž železniční, zavřít okna, nevycházet, nevstupovat do kolejiště, přísně zakázáno...! To víte, teď to bylo za Reichu, bylo to tedy před heydrichiádou, ale takové to hrozné období, tak jsme nemohli nic dělat. To mě strašně, strašně mě to mrzelo. Jo a oni nám právě sdělili, že tak jako potajmu, že židovský transport tady bude. „A nesmíte na koleje!“

Vy jste říkala, že to mohlo být několik vagonů, kolik to mohlo...?

Prosím?

Kolik to mohlo být vagonů?

Já nevím, před nás to tak přirolovali, ten jeden vagon, a těch ostatních kolik bylo, nevím. To byl konec toho vlaku, a pak to odtáhli, takže těch vagonů bylo určitě víc, by nebyl vlak s jedním vagonem, prostě to jako židovský transport projíždělo Olomoucem, olomouckým nádražím.

Jak dlouho jste pracovala potom dál...?

Tam v té kuchyni? Dokud jsem nebyla povinná nastoupit do Reichu, ano, jako ročník narození devatenáct set dvacet čtyři, který musel na práci, na totální nasazení zvaný Totaleinsatz, tak to se podařilo nějak mým rodičům domluvit, že jsem nemusela do Říše přímo, ale do Sudet a dostala jsem se do Králík, Grulich, jestli to znáte, kde je ta Svatá Hora, Muttergottesberg, tam byla velká továrna, pobočka Vratislavi, FAMO werke, na letecké motory, a v Králíkách se vyráběly vrtule, tak jsem... Bylo nás tam málo děvčat, byli tam hlavně hoši, všechno čtyřicetiletí ročníci. A ten ředitel jednou, to hrozně vypěnil, ten Němec, a zuřil, „To všechno ti dvacetiletí všiváci!“ No to jsme byli... Bylo nám dvacet. V roce čtyřicet čtyři.

A do kdy jste tam pracovala?

No do pozdímů čtyřicet čtyři, protože pak mě zavřeli, protože jsem vedla si korespondenci s anglickým válečným zajatcem, kteří tam pracovali, a já jsem měla tu filosofii, jsem si říkala, času utíká, válka je, člověk tady promarní takový ty mladý léta, kdy se může něco naučit, tak když on se dozvěděl, že... Napřed mi napsal francouzsky dopis, pak se dozvěděl, že můžu i anglicky

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

korespondovat, tak jsme si psali skutečně kvalitní dopisy, já jsem se od něho dozvěděla, jak to u nich běží, ve Skotsku, a psala jsem mu tady taky o Československu, ale pak se to nějak žel provalilo a zavřeli mě. Nejprve jsem byla v Lanškrouně, v okresním vězení, tak to byla pohoda, ale pak protože byl příkaz do dvaceti let všechny vězně soustředit ve zvláštních ústavech pro mladistvé, tak mě zavezli do Vídně. Takže jsem ten konec války strávila ve Vídni, takzvaný Jugendhaftanstalt Rüdengasse, a tam jsem tedy tak tak vyvázla životem, bylo denně bombardování. Nervy strašný.

Když jste říkala, že jste byla totálně nasazená, že tam s vámi pracovali vězni, nebo zajatci, byli...?

Co?

Že tam s vámi pracovali i vězni, cizinci, zajatci, setkala jste se tam i s nějakými židovskými vězni?

Židovští vězni ti nemohli být mezi normálními vězni, to bylo zase, ta segregace byla strašná, ti ne, ti byli v koncentracích, určení do plynu.

Zmínila jste rovněž vašeho tatínka, jaký osud jej potkal za války?

Tragický. Otec byl, jako ruský legionář se po návratu dostal na olomoucký magistrát, tam byl členem zastupitelstva městského za stranu Národně demokratickou, a když se chytalo Slovenské národní povstání, tak ti Němci to věděli dopředu, že to vypukne, a tak brali, jak se tomu říkalo... Já si na to vzpomenu, omlouvám se, prostě brali, zatkli... Brali ty politické činitele, že, otec jako člen městského zastupitelstva v Olomouci, tak byl zavřen nejprve v Brně v Kouničkách, a potom v Terezíně, ale v Malé pevnosti. Ta byla určena... Velká pevnost byla pro židy, městská, kdežto malá pevnosti byla pro politické vězně, a tak tam byl můj otec, a pak, když tam vypuknul skvrnitý tyf, tak podlehl tomu. A sice už byl, octnul se v karanténě stanici, takže tam ho zadrželi, že nesměl jako nemocný se skvrnitým tyfem, tak zemřel několik dní po válce. Tak se dočkal osvobození, ale už nemohl domů. Takže naše rodina velice trpěla za války.

Já vám děkuju mnohokrát za rozhovor.

Takže po krátké pauze se vracíme k vašim vzpomínkám, já bych měl na vás jednu doplňující otázku. Když jsme zde byli před několika měsíci a bavili jsme se rovněž o minulosti, a již jste tenkrát zmínila rovněž to, že jste viděla to hořící synagogu a toho vašeho známého Podivínského... Dělal jsem si poznámky a mám tady poznámku, že jste říkala, že byl pravděpodobně členem Vlajky...

Ne, ne, ne, to jsem mínila jinak, že to byly různé instituce víte, některé poplatné té nacistické zprávě, víte, jako například Vlajka. Ale já ho nechci osočovat, že by byl, vždyť on byl Skaut, takže možná, že je nahnali, hoši budete hlídat pořádek, tak proto, že se tam octnul. Protože dál jinak, víte, kdyby se nějak zpronevěřil, tak by ho určitě v té další etapě nenechali studovat a nesl by důsledky. Tak jenom pro přesnost.

Já děkuju mockrát za vysvětlení. A děkuju za rozhovor.

Rádo se stalo, teď jsem si teprve vzpomněla, že jsem si nemohla vybavit ten termín rukojmí, tedy že můj otec tehdy před vypuknutím Slovenského národního povstání, že nacisté brali rukojmí z těch osobností městských, tak můj otec se octnul taky ve vězení. Z toho důvodu, ruský legionář, člen městského zastupitelstva, za stranu Sociálně demokratickou...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.